

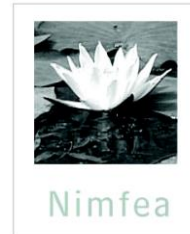
ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

BIO
Aqua
pro

A Sándorosi-tavak (HUHN20012) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve

Debrecen

2014.

Ügyfél

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Együttműködő partnerek

BioAqua Pro Környezetvédelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft.
Nimfea Természetvédelmi Egyesület
Trollius Europaeus Természetvédelmi Szolgáltató Betéti Társaság

Vezető szakmai koordinátor

Dr. Magura Tibor

Szakmai koordinátor

Dr. Juhász Péter
Lesku Balázs
Olajos Péter

Vezető természettudományi szakértő

Dr. Kiss Béla

Vezető agrárgazdálkodási szakértő

Tóth Sándor

Közreműködő szakértők

Bocz Renáta
Forgács Zoltán
Csipkés Roland
Mazsu István
Molnár Géza
Mizsei Edvárd
Dr. Gulyás Gergely
Hódör István
Sallai R. Benedek

© Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság 2014.

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll.
A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető!

Tartalomjegyzék

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai	5
1.1. Név	5
1.2. Azonosító kód	5
1.3. Kiterjedés	5
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	5
1.4.1. Jelölő élőhelyek	5
1.4.2. Jelölő fajok	5
1.5. Érintett települések	5
1.6. Egyéb védettségi kategóriák	5
1.7. Tervezési és egyéb előírások	6
1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv	6
1.7.2. Településrendezési eszközök	6
1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek	6
1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek	6
1.7.5. Halgazdálkodási tervek	6
1.7.6. Vízgyűjtő-gazdálkodási terv	7
1.7.7. Egyéb tervek	7
2. Veszélyeztető tényezők	8
3. Kezelési feladatok meghatározása	11
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	11
3.2. Kezelési javaslatok	11
3.2.1. Élőhelyek kezelése	12
3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés	18
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések	18
3.2.4. Kutatás, monitorozás	18
3.2.5. Mellékletek	19
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében	19
3.3.1. Agrártámogatások	20
3.3.2. Pályázatok	22
3.3.3. Egyéb	23
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja	23
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök	23
3.4.2. A kommunikáció címzettjei	24
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel	24

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Sándorosi-tavak kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjTT)
-------------------------	---

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUHN20012
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	474,3 ha
--------------------------------	----------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő élőhelyek

- 1530* - Pannon szikes sztyeppék és mocsarak

*: kiemelt jelentőségű élőhelyek

1.4.2. Jelölő fajok

- Kisfészkü aszat (*Cirsium brachycephalum*)
- Réti csík (*Misgurnus fossilis*)
- Szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*)
- Vöröshasú unka (*Bombina bombina*)
- Mocsári teknős (*Emys orbicularis*)

1.5. Érintett települések

Hajdú-Bihar megye: Hosszúpályi

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészeletről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

Típus	Kód	Név	Kiterjedés	Védetté nyilvánító jogszabály száma
„Ex lege” szikes tó	HNS041	Kis-Fehér-tó	3,2 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről.
„Ex lege” szikes tó	HNS040	Rácz-rét	24,8 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről.
„Ex lege” szikes tó	HNS042	Sóstói Kis kerek-tó	1,67 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről.

Típus	Kód	Név	Kiterjedés	Védetté nyilvánító jogszabály száma
„Ex lege” szikes tó	HNS055	Kalmár-tó	5,6 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről.
„Ex lege” szikes tó	HNS054	Bernát-szigetek	7,7 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről.
„Ex lege” szikes tó	HNS044	Bajonta-dűlő rétjei	31,6 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről.
„Ex lege” szikes tó	HNS043	Sós-tó	58,5 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről.

A terület 151 ha-on a Hajdúsági Tájvédelmi Körzetet érinti (130/2007. (XII.27.) KvVM rendelet a Hajdúsági TK védettségének fenntartásáról).

A tervezési terület a Nemzeti Ökológiai Hálózat (NÖH) magterületének része.

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

Hajdúsági Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelési terve 1996. (hivatalosan nem került elfogadásra)

A Hosszúpályi Fehértói-víztározó és a környező szikes tavak természetvédelmi kezelési terve 1998. (hivatalosan nem került elfogadásra)

1.7.2. Településrendezési eszközök

- 2003. évi XXVI. Törvény az Országos Területrendezési Tervről
- Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat közgyűlésének 13/2010.(IX.17.) önkormányzati rendelete Hajdú-Bihar megye területrendezési tervéről
- Hosszúpályi nagyközség településszerkezeti terve - 15/2009. (III.26.) határozat
- Hosszúpályi nagyközség szabályozási terv és helyi építési szabályzat – 8/2009. (III.26.) rendelet

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

Körzeti erdőterv: Debrecen-Halápi körzet. Következő tervezés éve a Debrecen-Halápi körzetben: 2017.

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

I/3. Hajdú-bihari apróvadas körzet vadgazdálkodási terve. Érvényes: 2014-ig. (Készítését az Országos Vadgazdálkodási Adattár koordinálta.)

Liget Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-903410-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényes: 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSZH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

Halgazdálkodási terv a területre vonatkozóan nem áll rendelkezésre.

1.7.6. Vízgyűjtő-gazdálkodási terv

Berettyó alegység vízgyűjtő-gazdálkodási terve – Közreadta a TIKÖVIZIG és a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság, 2010 áprilisában. Esedékes felülvizsgálat éve: 2015.

1.7.7. Egyéb tervek

Egyéb terv a tervezési területre nem vonatkozik.

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H: nagy, M: közepes, L: alacsony)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A02.03	gyepterület átalakítása szántóvá	L	4	1530*-Pannon szikes sztyeppék és mocsarak: A Natura 2000 élőhelytípus beszántása az élőhely megszűnését vonja maga után.
A04.01.01	intenzív szarvasmarha-legeltetés	L	3	1530*-Pannon szikes sztyeppék és mocsarak: Az intenzív szarvasmarha-legeltetés az élőhelytípus kis mértékű degradációját vonhatja maga után, különösen a jószágállások közelében (legelőgyomok dominanciájának növekedése)
H01.05	diffúz felszíni vízszennyezés mezőgazdasági, vagy erdészeti tevékenység miatt	M	62	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): A növényvédő szerek a halak szervezetében feldúsulva kedvezőtlen élettani hatásokat, vagy akár tömeges elhullást is előidézhettek.
				Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): A növényvédő szerek a halak szervezetében feldúsulva kedvezőtlen élettani hatásokat, vagy akár tömeges elhullást is előidézhettek.
H02.06	mezőgazdasági és erdészeti tevékenységből származó diffúz talajvízszennyezés	M	62	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): A növényvédő szerek a halak szervezetében feldúsulva kedvezőtlen élettani hatásokat, vagy akár tömeges elhullást is előidézhettek.
				Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): A növényvédő szerek a halak szervezetében feldúsulva kedvezőtlen élettani hatásokat, vagy akár tömeges elhullást is előidézhettek.
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	H	3	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): Az idegenhonos fajok táplálék és élőhely konkurenciát jelentenek az őshonos fajok számára, továbbá nagyobb szaporodási rátájukkal kiszoríthatják azokat korábbi élőhelyükről.
				Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): Az idegenhonos fajok táplálék és élőhely konkurenciát jelentenek az őshonos fajok számára, továbbá nagyobb szaporodási rátájukkal kiszoríthatják azokat korábbi élőhelyükről.
I02	problémát jelentő őshonos fajok	M	10	Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>): A terület vizes élőhelyein dominál a nád jelenléte, amely az unka számára, potenciálisan szuboptimális.
J02.03	csatornázás és vízelvezetés	H	52	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): A vizes élőhelyek lecsapolása gyorsítja a terület kiszáradásának a folyamatát.
				Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): A vizes élőhelyek lecsapolása gyorsítja a terület kiszáradásának a folyamatát.

J02.05.03	állóvizek vízháztartásának megváltoztatása	H	60	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): Az időszakossá váló vizek alkalmatlanok stabil állományok fenntartására.
				Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): Az időszakossá váló vizek alkalmatlanok stabil állományok fenntartására.
J03.02	élőhelyi-összeköttetések (konnectivitás) csökkenése emberi hatásra	H	8	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): A műtárgyak akadályozzák a kolonizációs és rekolonizációs folyamatokat.
				Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): A műtárgyak akadályozzák a kolonizációs és rekolonizációs folyamatokat.
J02.03.02	csatornázás	M	20	1530*-Pannon szikes sztyeppék és mocsarak: A csatornázás révén a talajvízszint mélyebbre húzódik, mely a talajban oldott sók mélyebbre vándorlását és a szikes jelleg megváltozását, csökkenését eredményezi, mely egyéb, nem szikes gyepekre jellemző edényes növényfajok megtelepedését segíti elő az élőhelyeken. Ezek a szikes karakter csökkenését, illetőleg az élőhelytípus degradációját, természetességi értékének csökkenését irányozza elő.
J03.02.02	diszperzió akadályozása	H	8	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): A vizek izoláltsága akadályozza a halak vándorlását, új területek kolonizációját, illetve korábbi élőhelyek rekolonizációját.
				Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): A vizek izoláltsága akadályozza a halak vándorlását, új területek kolonizációját, illetve korábbi élőhelyek rekolonizációját.
J03.02.03	genetikai keveredés akadályozása	M	9	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): Csökken az állomány genetikai variáciája.
				Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): Csökken az állomány genetikai variáciája.
K01.02	eliszapolódás, feliszapolódás	M	15	Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): Csökken a potenciális ivó- és élőhelyek kiterjedése.
K02.02	szerves anyag felhalmozódása	M	15	Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): A túlzott szerves anyag mennyiség bomlásakor jelentősen csökken a víz oldott oxigén tartalma, továbbá alkalmatlanná válhat az élőhely a kagylók számára.

Kód	A területre kívülről ható veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H: nagy, M: közepes, L: alacsony)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A08	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	M	18	1530*-Pannon szikes sztyeppék és mocsarak: A szántóföldekkel érintkező szikes élőhelyek, elsősorban a szikes mocsár károsodását, degradációját, gyomosodását segíti elő.
A09	trágyázás	M	18	1530*-Pannon szikes sztyeppék és mocsarak: A szántóföldekkel érintkező szikes élőhelyek, elsősorban a szikes mocsár károsodását, degradációját, gyomosodását segíti elő.
Kód	A területre kívülről ható veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H: nagy, M: közepes, L: alacsony)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
K02.02	szerves anyag felhalmozódása	L	12	1530*-Pannon szikes sztyeppék és mocsarak: Élőhelyek természetességének csökkenése, majd az élőhely megszűnése. (pl.: A tápanyag bemosódás révén a természetes állapotban fajszegény szikes mocsárban közvetetten megjelenő kétszikű mocsári/réti fajok felszaporodása nem tőzegképző nádas kialakulását okozza).
K02.03	eutrofizáció (természetes)	L	12	1530*-Pannon szikes sztyeppék és mocsarak: Élőhelyek természetességének csökkenése majd élőhely megszűnése. (pl.: Szikes vízi életközösség átalakulása, megszűnése az eutrofizáció hatására).
M01.04	pH változás	L	12	1530*-Pannon szikes sztyeppék és mocsarak: Élőhelyek természetességének csökkenése majd élőhely megszűnése. (Pl.: Szikes vízi élőhelyek esetében a szikes jelleg megváltozása révén bekövetkező élőhelyi leromlás, átalakulás, megszűnés.)
K01.03	kiszáradás	H	58	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): Élőhelyek megszűnése.
				Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): Élőhelyek megszűnése.
M01.02	aszály és csapadékmennyiség csökkenés	H	62	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): Élőhelyek megszűnése.
				Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): Élőhelyek megszűnése.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

Általános célkitűzések:

Az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikkének (4) bekezdése szerint az egyes területek különös fontosságának - az angol szóhasználatból következően az úgynevezett prioritásoknak - a meghatározására alapvetően az egyes Natura 2000 területek különleges természetmegőrzési területté nyilvánítása esetében kerül sor, csakúgy, mint a természetvédelmi célkitűzések megfogalmazására. A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai felkerültek a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjaira (SDF), illetve elérhetővé tették a világhálón az állami természetvédelem hivatalos honlapján is.

A természetvédelmi célállapot:

A szikes sztyeppi élőhelyek (1530) fennmaradása érdekében a hagyományos kezelés (kaszálás-legelés) fenntartása, úgy, hogy biztosítsák a rövidfűvű állapot fenntartását. Az unikális szikes tavi élőhelyek (1530) fennmaradása érdekében azokon a bolygatás, gazdálkodás, kiédesítés (mesterséges vízpótlás) megakadályozása. A jelölő állatfajok (*Misgurnus fossilis*, *Rhodeus sericeus*, *Emys orbicularis*) állományainak fennmaradása érdekében a belvízelvezető szerepű csatornákon a vízvisszatartást lehetővé tevő záró műtárgyak és gátak telepítése a drénező hatást csökkentendő.

A célállapot eléréséhez rendelt célkitűzések:

- A gyepterületek gyomosodásának meggátlása gyomirtó kaszálással.
- A vízimadarak állományainak fennmaradása érdekében a nádaratás rendjének szabályozása.
- Az elszántások megakadályozása.

3.2. Kezelési javaslatok

A 275/2004 (X. 8.) Kormányrendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

A kezelési javaslatok esetében élesen el kell választani a fenntartó gazdálkodáshoz köthető, fenntartási javaslatokat, és a fejlesztési (pl. élőhelyfejlesztés) feladatokat. A fenntartó kezeléseknél már jogszabályokkal meghatározott érvényes szabályozási rendszerek is működnek. Az alább részletezett kezelési javaslatok esetében a fenntartási terv nem tér ki az élőhelykezeléssel, gazdálkodással kapcsolatos, jogszabályokban meghatározott, kötelezően betartandó előírásokra. A leírt kezelési javaslatok olyan, a természetvédelmi célkitűzések eléréséhez szükséges gazdálkodási módokat, élőhelykezelési beavatkozásokat részletez, amelyek csupán iránymutatásként szolgálnak, megvalósításuk önkéntes vállalás, egyedi finanszírozás, illetve később életbe lépő támogatási rendszer illetve jogszabályi előírás esetében elvárható.

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések eléréséhez a terület egyes részei eltérő kezelést igényelnek, figyelembe véve az ott előforduló élőhelyeket, fajokat, és az ott jellemző gazdálkodási formákat. A kezelési, fenntartási, és részben az élőhelyrekonstrukciós és fejlesztési javaslatokat ezért a Natura 2000 terület egyes lehatárolt részegységeire, az úgynevezett kezelési egységekre (KE) vonatkozóan rendszerezi a fenntartási terv (a kezelési egységek térbeli elhelyezkedését a 3.2.5. melléklet térképei

mutatják be). Az egyes kezelési egységekre nem vonatkoztatható élőhelyrekonstrukciós, fajvédelmi, kutatási és monitorozási javaslatokat a 3.2.2. - 3.2.4. fejezetben tárgyalja a fenntartási terv.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

A természetvédelmi szempontból javasolt kezelések egységesebb átláthatósága érdekében ún. kezelési egységeket (KE) állapítottunk meg, melyeket hasonló jellegű élőhelyfoltok alkotnak. A kezelési egységek lehatárolása nem követi az ingatlan-nyilvántartási határokat, mivel a valós és a tényleges területhasználat ettől jelentősen eltérhet. A kezelési egységek lefedik a teljes tervezési területet, tartalmazzak jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat egyaránt. A kezelési egységeknél meghatározzuk azon intézkedéseket, melyek a jelölő élőhely és/vagy a faj megőrzése érdekében javasolunk, illetve az élőhelyfejlesztési, kutatás-monitorozási feladatokra, lehetőségekre is kitérünk.

A fenntartó kezeléseknél már jogszabályokkal meghatározott érvényes szabályozási rendszerek is működnek (pl. a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Kormányrendelet), amelyek rendelkezéseit a fenntartási javaslataink között nem ismétlünk meg. A kezelési egységek elhelyezkedését a 3. pontban szereplő térképmelléklet mutatja.

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

KE-1 kezelési egység

(1) Meghatározása: A Natura 2000 terület vizes élőhelyeinek túlnyomó többsége: Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek, szikes mocsár fragmentumok, zavart üde- és félszáraz gyepek, magassások, a nádasokban található üde és száraz cserjések, csatornák, tócsagazos és békalencsés hínárnövényzet, állóvizek felszíne.

(2) Érintettség vizsgálata

- A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (Á-NÉR 2011 kódok szerint): Lápi hínár (A24); Álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete (Ac); Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a); Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet (B2); Nem zombékoló magassásrétek (B5); Zsiókás, kötő kákás és nádas szikes vizű mocsarak (B6); Fragmentális mocsári- és/vagy hínárnövényzet mozaikok álló és folyóvizek partjánál (BA); Ürmöspuszták (F1a); Szikes rétek (F2); Üde mézpzásitos szikfokok (F4); Lössgyepek, kötött talajú sztyeprétek és Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (H5a×OC); Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek (OA); Jellegtelen üde gyepek (OB); Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC); Üde és nedves cserjések (P2a); Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b); Óshonos fajú facsoportok, faszorok, erdősavok (RA); Állóvizek (U9)
- Natura 2000 élőhelyek: Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*); Síksági pannon löszgyepek (6250*)

(3) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Nádgazdálkodási tevékenység végzése: ezeken a területeken jelenleg részben folyik gazdálkodás, mely nádaratási tevékenységben nyilvánul meg. A területek egy részén magángazdálkodók hasznosítják a nádasokat, a terület többi része a HNPI kezelésében van. A területeken a nádaratás-depózás szabályozására van szükség, de a nádasok egy részének több éven keresztül történő meghagyására is szükség lehet. A magángazdálkodóknak

szükséges a nádaratási tevékenységet engedélyeztetni a TIKÖTEVIFE-vel. A kezelési egység területén a fokozottan védett telepesen fészkelő madárfajok védelme érdekében külön korlátozásokra van szükség.

Kapcsolódó javasolt előírások:

- A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás (V06) / *A HNPI kezelésű területeken a nádaratás csak természetvédelmi érdekből, döntően a nyílt vízfelületek mellett és az ún. Fehér-tó egyes részein folytatható. A Fehértói víztározó területén és a Kis-Fehér-tó területén összesen 4 helyszínen fokozottan védett telepesen fészkelő madárfajok költenek. Ezek kímélete érdekében további, a nádaratás szempontjából tiltott területeket jelöl ki a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság./*
- A learatott nád vizes élőhelyről történő kiszállításának nyomvonalát és a válogató/deponáló helyeket a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kialakítani. (V41)
- A nádaratás megkezdése előtt 48 órával a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot értesíteni kell. (V42)
- A nádaratás befejeztéről értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot. (V43)
- A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni. (V44)
- December 15. és február 15. között lehet nádaratást folytatni, a mindenkori időjárási és talajviszonyok figyelembe vételével. (V47)
- A nádaratás csak fagyott talajon végezhető. (V56)
- Nádat válogatni, 30 napnál tovább deponálni a területen tilos. (V58)
- A nádaratást végzőnek, a nád aratásához, a rendelkezésére álló nádvágó gépek közül mindig a talaj és hidrológiai adottságainak megfelelő gépet kell használni. (V59)
- A nádaratás során természetes, gyorsan lebomló anyagokból készített kötöző anyagot köteles használni. (V60)
- A nádaratás megkönnyítése érdekében az érintett terület vízszintjének megváltoztatása tilos. (V62)

Legeltetés: A Fehértói-tározóban nagy jelentősége van a sűrű nádasok-zsiókások felnyitása céljából alkalmazott, szürkemarhával történő legeltetésnek. Ezt a gazdálkodási módot folytatni szükséges. Az érintett terület legeltetése esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

- Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal. (GY59).

(3) Nem gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Vízszintszabályozás: a Fehértói-víztározó esetében problémát jelent a feltöltési és leürítési gyakorlat. A szikes élőhelyek védelme érdekében javasoljuk, hogy a feltöltés-leürítés időszakát és mennyiségét egyeztessék a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósággal. A vízkészlet biztosítása megőrzése kívánatos, de kerülni kell a hirtelen és indokolatlan elöntéseket (feltöltéseket), vagy különösképpen a leeresztéseket.

(4) Kezelési fenntartási javaslatok, indoklása

A sűrű, már nem szikes jellegű, homogén nádasok esetében szükség volna azok felnyitására (ennek érdekében marhalegelést lehet alkalmazni), ennek hatására a jelölő 1530 élőhely kiterjedése növelhető. Másrészt a telepesen fészkelő, fokozottan védett madárfajok védelme is kiemelt jelentőségű. A nádaratás rendjének szabályozására továbbá azért van szükség, mivel a

kaszálatlan hagyásfoltok 3-5 éves periódusban történő kialakítása egyes ritkább fészkelő nádi énekesmadár fajok (pl.: fülemülesítke, nádi tücsökmadár, barkóscinege) tartós megtelepedését (VADÁSZ & CSÖRGŐ, 2009) is elősegítheti.

(5) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A Natura 2000 területen belül a vizes élőhelyek mintegy 35%-a közvetlenül szántóval érintkezik, ami a szervesanyag-bemosódás miatt jelentősen károsítja az élőhelyek állapotát.

Pufferterület kialakítása: Az élőhelyfejlesztést nagyban elősegítené (pl. trágyázás, növényvédő szerek, gyomirtók beszóródása, gyommagszórás hatásainak kivédése miatt) a szántók és a vizes élőhelyek között egy legalább 10m (optimális esetben 30-40m) széles pufferzóna létesítése (a sáv művelési-ág változtatásával). Az érintkező szántók közel 99%-a azonban a Natura 2000 területen kívül található.

Javasolt előírások:

- Szántó füves élőhellyé alakítása gyeptelepítéssel. (SZ52)

KE-2 kezelési egység

(1) Meghatározása: A Natura 2000 terület legjelentősebb természeti értéket képviselő ex lege szikes tavak, zsiókás szikes mocsár jellegű élőhelyek, valamint a közvetlen környezetükben található élőhelyfragmentumok (magassásosok, ürmös szikes gyepek, mézpázsitos szikfokvegetáció, szikes tavak kiszáradt iszapnövényzete és nyílt vízfelszíne) és olyan csatornák, melyek növényzete már a szikes mocsarak jellegzetességeit mutatja.

(2) Érintettség vizsgálata

- A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (Á-NÉR 2011 kódok szerint): Nem zombékoló magassásrétek (B5); Zsiókás, kötő kákás és nádas szikes vizű mocsarak (B6); Fragmentális mocsári- és/vagy hínárnövényzet mozaikok álló és folyóvizek partjánál (BA); Ürmöspuszták (F1a); Szikes rétek (F2); Üde mézpázsitos szikfokok (F4); Padkás szikesek, szikes tavak iszap- és vakszik növényzete (F5); Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek (OA); Jellegtelen üde gyepek (OB); Szikes tavak (U9Nszik)
- Natura 2000 élőhelyek: Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*)

(3) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Az érintett területek a Natura 2000 terület legértékesebb, ex lege természetes vagy természetközeli, sztyeppétál jellegű medreiben kialakult szikes tavak, csatornák, élőhelyfragmentumok melyeken mindennemű gazdálkodási tevékenység – beleértve a nádgazdálkodási tevékenység – mellőzését javasoljuk.

(4) Nem gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Vízvezetés: Fenntartási jellegű javaslatunk, hogy a jelenleg csatornázott, drénezett szikes tavak vízvezetését (pl.: Hosszúpályi 0224 b, 0402/2 b, 0405/3 b, 0407/21 hrsz-ek) szüntessék meg (pl. csatornák betemetése és/vagy a lefolyást gátló műtárgyak építése/felújítása révén) annak érdekében, hogy az egyéb hasonló jellegű szikes tómedrekhez (pl.: Fehér-tó, Hosszúpályi 0224/a) hasonlóan a természetes vízdinamikai viszonyok (kora tavaszi vízállás és nyári kiszáradás) a jelenleginél kifejezettebben érvényesülhessenek.

Vízpótlás: Az érintett unikális szikes tavak (Kerek-fenék (Fehér-tó), Petrovics-lapos, Sós-tó) mesterséges vízpótlása csak és kizárólag a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósággal egyeztetett módon kivitelezhető.

(4) Kezelési fenntartási javaslatok, indoklása

Az unikális élőhelyek hosszú távú fennmaradása érdekében a csatornák drénező hatásának megszüntetése elengedhetetlen. A szikes tavak mesterséges vízpótlását a szikes jelleg megváltozása „kiédesedése”, az unikális fizikai és kémiai paraméterek átalakulása, valamint a

specifikus élőlényegyüttes életfeltételeinek kedvezőtlen irányba történő alakulása miatt kerülni kell.

(5) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A Natura 2000 területen belül az érintett vizes élőhelyek közel 20%-a közvetlenül szántóval érintkezik, ami a szervesanyag-bemosódás miatt jelentősen károsítja az élőhelyek állapotát.

Pufferterület kialakítása: Az élőhelyfejlesztést nagyban elősegítené (pl. trágyázás, növényvédő szerek, gyomirtók beszóródása, gyommagszórás hatásainak kivédése miatt) a szántók és az érintett vizes élőhelyek között egy legalább 20 m (optimális esetben 40-50m) széles pufferzóna létesítése (a sáv művelési-ág változtatásával). Az érintkező szántók közel 75%-a azonban a Natura 2000 területen kívül található. A Natura 2000 területen belül található szántók művelésiág-váltása a KE-5 kezelési egységben is megjelenik.

Javasolt előírások:

- Szántó füves élőhellyé alakítása gyeptelepítéssel. (SZ52)

KE-3 kezelési egység

(1) Meghatározása: Ürmös szikes gyepek, szikes rétek, mézpázsitos szikfokok, vakszikfoltok, löszgyep-fragmentumok, zavart száraz-félszáraz és üde gyepek, valamint a felsorolt élőhelyekhez kapcsolódó kisebb élőhelyfoltok és fragmentumok (pl.: nem őshonos fajú (főként fehér akác és nemes nyár alkotta) szárnyékerdők.

(2) Érintettség vizsgálata

- A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (Á-NÉR 2011 kódok szerint): Nem tözegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a); Zsiókás, kötő kákás és nádas szikes vizű mocsarak (B6); Ürmöspuszták (F1a); Szikes rétek (F2); Üde mézpázsitos szikfokok (F4); Padkás szikesek, szikes tavak iszap- és vakszik növényzete (F5); Löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek (H5a); Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek (OA); Jellegtelen üde gyepek (OB); Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC); Taposott gyomnövényzet és ruderalis iszappnövényzet (OG); Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák / lucerna/ (T2L); Akácültetvények (S1); Nemesnyárasok (S2); Nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok (S7); Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (U4); Tanyák, családi gazdaságok (U10)
- Natura 2000 élőhelyek: Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*); Síksági pannon löszgyepek (6250*)

(3) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Az érintett természetközeli gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

Agrotechnika és használat:

- A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos. (GY06)
- Szerves trágyázás nem megengedett. (GY07)
- Fogasolás nem megengedett. (GY09)
- Tárcsázás nem megengedett. (GY10)
- Hengerezés nem megengedett. (GY11)
- Gyepszellőztetés nem megengedett. (GY12)
- A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsítása tilos. (GY16)

Kaszálás: A tevékenység végzését csupán a Hosszúpályi 0224/b hrsz-en, a 0407/21 hrsz északkeleti szegélyénél, továbbá a 0420/5/b hrsz nyugati szélénél, a 0396/1/b nyugati

szélénél, valamint a 0431/3-4 és a 0427/3/a hrsz.-ú területen javasoljuk. További javasolt előírások a kaszálással kapcsolatban a hivatkozott rendeleten felül:

- Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítését és egyeztetését javasoljuk a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtását. (GY79)
- A gyepet évente csak egyszer lehet kaszálni. (GY80)
- Vadriasztó lánc használata kötelező. (GY85)
- Szénát a kaszálást követően 1 hónapon belül kell elhordani a területről. (GY87)
- A gyepterület kaszálása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása szükséges. (GY92)

Legeltetés: A legeltetést a magasabb fűhozamú részekben szarvasmarhafélékkel, elsősorban a mostoha körülményekhez jobban alkalmazkodó őshonos fajtákkal (pl.: magyar szürkemarha, magyar tarka szarvasmarha), a kopárabb padkás szikes gyepterületeken juhokkal javasoljuk végezni. A legeltetési sűrűséget, illetőleg az éjszakázó helyek és ideiglenes karámok helyét működési terület szerint illetékes Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósággal egyeztetni szükséges (GY44). A kezelési egység területén csak a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság által kijelölt területrészekben javasoljuk a villanypásztor használatát (GY57). További javasolt előírások a legeltetéssel kapcsolatban a hivatkozott rendeleten felül:

- A területen átlagos csapadékú években a legeltetést maximálisan 0,6-1,0 ÁE/ha (GY42) állatsűrűség, míg száraz években 0,4-0,6 ÁE/ha állatsűrűség mellett javasoljuk végezni. (GY43)
- A legeltetést szarvasmarhafélékkel javasoljuk végezni. (GY67)
- Gyepterületen trágyaszarvas kialakítása tilos. (GY116)

(4) Kezelési fenntartási javaslatok, indoklása

A kezelési egység területén található gyeptípusok a legeltetést, egy részük a megfelelő időjárási körülmények között végzett kaszálást jól tűrik. Az intenzív legeltetés azonban a gyepterület felszakadozását, a legelőgyomok terjedését segítheti elő, különösen a jószágállások által érintett területeken.

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

A kezelési egységbe tartozó élőhelyfoltok speciális élőhelyrekonstrukciós munkákat nem igényelnek, az általánosan meghonosított, fentiekben kifejtett természetszerű gyepterületi módszerekkel fenntarthatók. Kiseb fejlesztési jellegű javaslatot a következőkben teszünk.

Fakitermelés: Javasoljuk a Hosszúpályi 0223/a, b; 0396/1; 0402/2/b; 0405/5 b; 0420/5/b, f; 0421hrs.-ek területén található idegenhonos fafajok (pl.: nemes nyár, fehér akác) fafajok alkotta facsoportok letermelését.

Javasolt előírások:

- A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzését javasoljuk. (GY30)

KE-4 kezelési egység

(1) Meghatározása: a kezelési egységbe egy főként kocsányos tölgy alkotta üzemtervezett erdő (Hosszúpályi 0236/1), valamint két nem üzemtervezett, de szintén őshonos fafajok (fehér nyaras, keményfás telepített erdő) alkotta erdőfolt tartozik (Hosszúpályi 0427/3 a).

(2) Érintettség vizsgálata

- A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (Á-NÉR 2011 kódok szerint): Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA); Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők (RC)

- Natura 2000 élőhelyek: -
- Érintett erdőrészlet: Hosszúpályi 57/A

(3) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási jellegű javaslatunk nincs.

Őshonos faállomány fenntartása és tájidegen fafajok cseréje: az érintett erdőket főként őshonos fafajok alkotják. Ennek az állapotnak a fenntartását és a jelenlegi borításértékek megőrzését tartjuk kívánatosnak.

Javasolt előírás:

- Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal javasolt (pl.: kocsányos tölgy, mezei juhar, magyar kőris, stb.). (E51)

(5) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egységbe tartozó élőhelyfoltok speciális élőhelyrekonstrukciós munkákat nem igényelnek, az általánosan meghonosított, fentiekben kifejtett természetszerű erdőfelújítási módszerekkel fenntarthatók.

KE-5 kezelési egység

(1) Meghatározása: Olyan szántóföldi kultúrák, amelyek művelési ága szántó, illetőleg olyan elszántások és beszántások, kisebb szántódarabok, amelyek művelési ága rét-legelő.

(2) Érintettség vizsgálata

- A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (Á-NÉR 2011 kódok szerint): Taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet (OG); Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák /gabona/ (T1G); Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák /kukorica/ (T1K); Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák /napraforgó/ (T1N); Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák /lucerna/ (T2L); Extenzív szántók (T6)
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

A jelenlegi kezelést nem tartjuk megfelelőnek. Legalább az elszántott területrészeken az eredeti területhasználat visszaállítását tartjuk szükségesnek, ezért ezen élőhelyek természetességének javítása érdekében élőhely rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatokat fogalmazunk meg.

(5) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Javasoljuk egyrészt az elszántott rét vagy legelő művelési ágú területeken az eredeti művelési ág helyreállítását. Így a valós területhasználat újra rét-legelő lehet. A helyreállítás felhagyással történhet (esetlegesen kiméretés után), majd javasoljuk az érintett területek visszagyepesítését őshonos fűmagkeverék segítségével.

Javasolt előírások:

- Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel. (SZ52)

Javasoljuk másrészt a művelésiág-váltás kezdeményezését azon területeken (Hosszúpályi 0402/2 c, 0407/12 hrsz), melyek művelési ága jelenleg is szántó rét/legelő művelési ágba, majd ezt követően javasoljuk az érintett területek visszagyepesítését őshonos fűmagkeverék segítségével, esetleg lucernavetéssel és annak kiöregítésével.

Javasolt előírások:

- Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel. (SZ52), vagy
- Szántó füves élőhelyé alakítása, lucerna kultúrát követő spontán gyepesedéssel. (SZ55)

(6) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok indoklása

A kezelési egységbe tartozó elszántott területek korábban a jelölő élőhely (1530*) állományai voltak. Beszántásukkal veszítettek kiterjedésükből, az eredeti állapot helyreállítása szükséges. A Natura 2000 területen a jelölő élőhely kiterjedésének növelése érhető el a jelenlegi szántóföldi monokultúrák természetközeli gyepekké történő átalakításával. A kezelési egység területének természetessége a fejlesztési javaslatok figyelembe vétele esetén egyértelműen javulni fog (szántóból gyep alakul).

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az élőhelyrekonstrukciós, fejlesztési lehetőségeket a kezelési egységek (KE) értékelését követően, azokat a 3.2.1. fejezetben belül bedolgozva tárgyaltuk. Javasoljuk a jelenleg beszántott, de rétként vagy legelőként funkcionáló területek visszagyepesítését, de művelési ág szerint szántó területeken a művelésiág – váltás kezdeményezését, valamint a gazdálkodási tevékenységeknek (nádgyazdálkodás, legeltetés, kaszálás) az egyes kezelési egységekben kifejtett módon történő kivitelezését.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

A jelölő fajok védelme érdekében a Natura 2000 területen külön fajvédelmi intézkedés foganatosítása nem indokolt.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

A területről jelen felmérést megelőzően nem készült botanikai alapállapot-felmérés. A tervezés alapját jelentő élőhelytérképezés 2012 és 2013 folyamán készült el. Ennek eredményét tekintjük az alapállapotnak. A jövőbeni kutatások célja a területen előforduló, illetve potenciálisan megjelenő közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok állományváltozásának követése.

A **közösségi jelentőségű élőhelyek** kiterjedésének monitorozására javasoljuk az NBmR protokoll szerinti élőhelytérképezés elvégzését 5 évente. Javasolt a jelölő élőhelyek (1530) állományainak állapotát is 1-1 mintavételi helyen monitorozni, erre alkalmas módszer a közösségi jelentőségű gyepekre és vizes élőhelyekre vonatkozó módszertan.

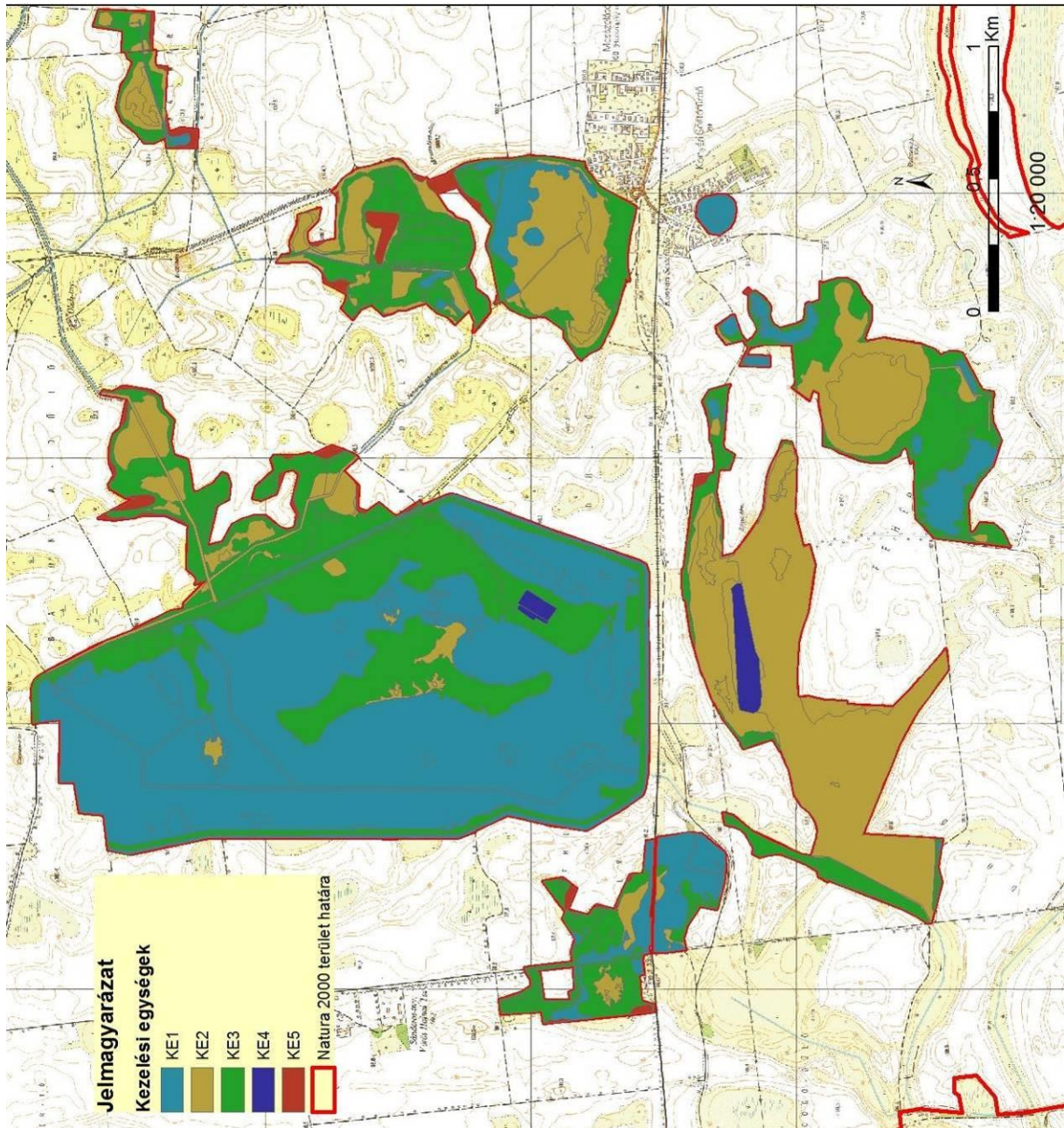
A területről a 2012-es térképezést megelőzően ismert volt a **kisfészű aszat** (*Cirsium brachycephalum*) jelenléte, állományát 100.000 tőre becsülték, de konkrét számoláson alapuló biotikai adatok nem voltak. A 2012-es felmérés során 6.465 tőből álló állomány jelenlétét rögzítettük. A faj esetében javasoljuk az állományváltozás folyamatos nyomon követését.

A területen stabil állománya található a **vöröshasú unkának** (*Bombina bombina*), kutatása nem indokolt, de monitorozása javasolt, háromévenkénti Distance módszerű állománybecslési protokoll vagy NBmR protokoll alapján.

A területen szórványosan előfordul a **mocsári teknős** (*Emys orbicularis*), kutatása nem indokolt, de monitorozása javasolt, évenkénti Distance módszerű állománybecslési protokoll vagy NBmR protokoll alapján.

3.2.5. Mellékletek

A gazdálkodáshoz és egyéb területhasználathoz köthető kezelési egységek megjelenítése.

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A tervezési terület egésze a Sándorosi-tavak (HUHN20012) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területbe tartozik, tehát a tervezési területre alapvetően a 275/2004 (X.8.) Kormányrendelet az irányadó.

A terület 151 ha-on a Hajdúsági Tájvédelmi Körzetet érinti (130/2007. (XII.27.) KvVM rendelet a Hajdúsági TK védettségének fenntartásáról).

A fent hivatkozott Natura 2000 területen belül országos jelentőségű védett természeti területek a szikes tó oltalmat élvező „ex lege” védett területek, melyekre a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény vonatkozik.

Ezen túl a terület teljes egészében a Nemzeti Ökológiai Hálózat (NÖH) magterületének része (ld. 1.6. fejezet).

A területek döntő hányada állami tulajdonban, valamint kisebb részben magántulajdonban van. A tervezési területből 282,45 ha a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság vagyonkezelésében van.

A tervezési területen túlnyomó részben mozaikos szerkezetű gyepek, rétek találhatóak néhány nagyobb kiterjedésű szikes legelővel, a mélyebb fekvésű részeken időszakos vízborítással. Jellemző legelőgazdálkodás és kisebb mértékben a szántóföldi növénytermesztés, valamint az elnádásodott területeken a nádgazdálkodás is jelen van.

A Sándorosi-tavak kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területen az egyetlen üzemtervezett erdőrészlet (Hosszúpályi 57A) található 2,76 hektáron helyezkedik el. Az erdő védett természeti területen, állami tulajdonban van, rendeltetését tekintve természetvédelmi célú.

Két kisebb területen van természetvédelmi cézzal telepített fásítás, mindkettő védett természeti területen, őshonos fafajokkal. Kezelésüket a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság végzi.

A kezelési javaslatok megvalósítása esetén a fentebb összefoglalt körülményeket kell figyelembe venni.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

Az Uniós csatlakozást követően hazánk támogatási rendszere a többi tagállaméhoz harmonizáltan alakult ki. Ez vonatkozik az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekre is. Az alábbiakban az egységes területalapú támogatáson (22/2010. (III.16.) FVM rendelet) felül a mező- és erdőgazdálkodás során igénybe vehető **kompenzációs jellegű kifizetéseket**, illetve a környezet- és természetvédelmi célú **mező- és erdőgazdálkodási támogatásokat** soroljuk fel.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékékként igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések:

Tekintettel arra, hogy a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet alapján földhasználati előírások vannak hatályban a gyepterületekre vonatkozóan, a 128/2007. (X.31.) FVM rendelet alapján a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz területalapú, kompenzációs támogatás vehető igénybe, melynek értéke 38 EUR/ha évente.

Ehhez hasonlóan, a Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészlet területén felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezése céljából a 41/2012 (IV. 27.) VM rendelet alapján a magánkézben lévő, Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz kompenzációs támogatás igényelhető, mely az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően évente 40-230 EUR/ha lehet.

Önkéntesen vállalt előírások nyomán igényelhető mező- és erdőgazdálkodási támogatások:

Az agrár-környezetgazdálkodási célprogramok közül az ország egész területén (a támogatható területeken) igénybe vehető *horizontális szántóföldi, gyepgazdálkodási és ültetvény célprogramok* érhetők el a 61/2009. (V.14.) FVM rendelet jelenleg hatályos rendelkezései alapján.

Az erdőterületekre vonatkozóan az erdő-környezetvédelmi célprogramok kifizetései vehetők igénybe a 124/2009. (IX.24.) FVM rendelet alapján.

Kedvezőtlen Adottságú Területek támogatása (25/2007. (IV.17.) FVM rendelet):

Ez az intézkedés támogatási lehetőséget biztosít a kedvezőtlen természeti adottságokkal rendelkező területeken gazdálkodók részére az 1257/1999/EK tanácsi rendeletének 19-20. cikkelyei alapján.

A kedvezőtlen adottságú területek (KAT) támogatásának célja a fenti rendelet 19. cikkében, valamint 20. cikkében meghatározott, a gazdálkodás eredményességét kedvezőtlenül befolyásoló gazdasági, társadalmi és természeti tényezők hatásainak részbeni kompenzációja. A KAT támogatás a Natura 2000 támogatással együtt igényelhető.

Nem termelő mezőgazdasági beruházások:

A 33/2008. (III.27.) FVM rendelet alapján támogatás vehető igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, ez által növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg a Natura 2000 gyep- és erdőterületekre vonatkozóan létezik kompenzációs kifizetés. Látható azonban, hogy jelenleg nincsen hatályban szántó és halastó művelési ágú, valamint egyéb természetvédelmi szempontból fontos élőhelyre (láprét, vizes élőhelyek stb.) kidolgozott földhasználati előírás, illetve ez alapján kompenzációs kifizetés. Ebből adódóan ezekre a területekre csupán az egyéb földhasználati korlátozások (nitrát területekre, védett területekre vonatkozó) vannak érvényben, speciális faj és élőhelyvédelmi intézkedések nincsenek.

A jelenleg hatályos Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer alapján a Sándorosi-tavak Natura 2000 területe az alábbi azonosítóval jelzett fizikai blokkokban található:

MEPAR Blokkazonosító	teljes terület (ha)	támogatható terület (ha)	KAT
LDKMC-P-11	81,65	3,93	-
LEF1D-2-11	118,33	18,16	-
LE97D-3-11	27,31	24,19	-
LMH7D-H-11	13,69	9,28	-
LM97D-9-11	56,48	50,88	-
LE0UD-D-11	67,36	64,42	-
LMCMD-R-11	74,51	69,58	-
L092F-J-11	29,95	4,77	-
LDV1D-E-11	50,88	30,57	-
LDW7D-N-11	42,95	36,95	-
LNYMD-E-11	13,57	13,24	-
LC6NF-E-11	1,83	0,00	-
LFAEC-A-11	64,84	50,95	-
LDCFE-D-11	8,97	8,97	-
LDYFE-1-11	10,66	1,59	-
L25FE-U-11	21,4	18,52	-
LD0NF-8-11	62,74	0,00	-
LAJ8F-A-11	75,8	62,5	-
LCYFF-1-11	60,61	42,78	-

A fizikai blokkokban gazdálkodó mezőgazdasági termelők számára az alábbi agrártámogatási források érhetőek el:

- Egységes területalapú támogatás (SAPS), melynek mértékét évente a Vidékfejlesztési Miniszter dönt miniszteri rendeletben. Jelenleg a 23/2013. (IV.9.) VM rendelet hatályos. A támogatási összeg megközelítőleg 65.000 Ft/ha/gazdálkodási év. A támogatás igénybevételének feltétele, hogy a gazdálkodó maradéktalanul tartsa be az 50/2008.(IV.24.) FVM rendeletben foglaltakat, amely a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti állapot feltételrendszerét tartalmazza.
- Agrár-környezetgazdálkodási támogatás (AKG), amely egy középhosszú távú (5 gazdálkodási év) támogatási rendszer, melynek feltételeit a Vidékfejlesztési Miniszter által kiadott miniszteri rendelet szabályozza. Jelenlegi, 2009. és 2014. közötti időszakban a 61/2009. (V.14.) FVM rendelet hatályos. A Jászdózsai Pap-erdőre vonatkozóan a támogatási rendelet gyeppasztorosítás irányú horizontális célprogramjai vehetőek igénybe, ugyanis a tervezési terület nem esik bele a Magas Természeti Értékű Területek zónalehatárolásaiba. Szakembereink álláspontja szerint a terület hosszú távú fenntartásához elegendőek a horizontális célprogramokban elérhető kiegészítő támogatások. Az elérhető támogatás mértéke az extenzív gyeppasztorosítás célprogramban legeltetéses hasznosítás esetén 77 Eurónak megfelelő forintösszeg, kaszálásos hasznosítás esetén 40 Eurónak megfelelő forintösszeg. Ökológiai gyeppasztorosítás célprogramban legeltetéses hasznosítás esetén 85 Eurónak megfelelő forintösszeg, kaszálásos hasznosítás esetén 48 Eurónak megfelelő forintösszeg érhető el.
- Natura2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz a 128/2007. (X.31.) FVM rendelet alapján kompenzációs támogatás vehető igénybe, melynek mértéke 38 Eurónak megfelelő forintösszeg évente.

A jelenlegi támogatási rendszer nem teszi érdekeltté a gazdálkodókat a nem hasznosított mezőgazdasági területek megőrzésében, hanem kifejezetten azok eltüntetésére ösztönöz. Mivel ezek a területek nem támogatható területrészek, a támogatható terület maximalizálása érdekében a gazdálkodók eltüntetik a szegélyvegetációt, bokorfüzeseket, kaszálják az értéktelen szénát adó, vagy vízállásos területeket is, amelyeken korábban sosem folytattak gyeppasztorosítást. Ez a helyzet véleményünk szerint csak akkor szüntethető meg, ha agrártámogatás lesz igényelhető a nem művelt területekre, azaz nemcsak a kivett művelési ágú területekre, hanem a művelés alatt álló területek egyes részterületeire is.

A Natura 2000 területek közötti koherencia biztosítása érdekében fontos lenne a természeti területek és az ökológiai hálózatba tartozó területek kedvező állapotának megőrzése a Natura 2000 területeken kívül is.

A fenti probléma megoldására megoldás lehet, ha a természetvédelmi szempontból értékes, de gazdaságosan nem művelhető területek is legalább minimális mértékben támogathatóak lennének, ezáltal nem lennének teljesen haszontalanok a tulajdonosok, földhasználók számára.

A támogatási rendszer kialakítása során figyelembe kellene vennie a támogatásra benyújtott terület természetvédelmi értékességét, az ott megtalálható, elkülönülő élőhelyfoltok természetességi értékét és a jó természetességű területeken vagy részterületeken azoknak a fennmaradását segítő gazdálkodást vagy akár a „nem beavatkozást” kellene ösztönözni.

3.3.2. Pályázatok

A tervezési területen jelenleg folyó pályázat neve „*Kisvízterek rehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén*”, azonosítószáma KEOP-3.1.2/2F/09-11-2012-0009. Az Európai Unió és Magyar Állam által nyújtott támogatás összege: 354 337 312 Ft.

Kivitelezés ideje: 2012.09.03-2015.01.30. Kedvezményezett: Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósul meg.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területre nincs egyéb javaslat.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

A fenntartási terv készítése során folyamatos kapcsolattartás történt a helyi érintettekkel.

1. Előzetesen interjúk készültek (személyesen – telefonon keresztül) a területileg illetékes önkormányzattal (Hosszúpályi).
2. A kommunikációs időszakban a fenntartási terv egyeztetési változata elérhető volt a projekt honlapján.
3. A terv egyeztetési fóruma előtt, telefonos és e-mail-es kapcsolatfelvétel történt a fent említett címzettek kivül a falugazdással, gazdálkodókkal, a területileg illetékes nemzeti park igazgatósággal (Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság) és a zöldhatósággal (Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség) is. A terv egyeztetési változata e-mailen keresztül jutott el az érintettekhez.
4. Az önkormányzat képviselői személyes és e-mail-es megkeresés után kifüggesztették a terv előzetes változatát.

A fenntartási terv első változatának megvitatása

1. Fórum (2013. december 6. Hosszúpályi, résztvevők száma: 4 fő): A fent részletezett tájékoztatási lépések után következett az egyeztető falufórum. A terület nagysága és az érintett település és lakosság szám alapján egy fórum megtartása volt indokolt. Az egyeztető fórum jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy ennek révén az érintettek egy nyílt tervezési folyamatba kapcsolódhatnak be, megoszthatják egymással és a tervezőkkel a véleményüket a fenntartási tervek kapcsán, és változtatásokat eszközölhetnek. Mindezzel nem csak javulhat a terv szakmai színvonala (hiszen több szempontot fog tükrözni), de növekedhet a terv helyi elfogadottsága is. A fórumra meghívást kaptak a település vezetői, a jelentősebb helyi gazdálkodók, a vadászársaság, a falugazdász és a hivatalos szervek: a Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség és a Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság képviselői. A projektben résztvevők oldaláról a tervező, illetve a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai vettek részt. A fórumot a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület vezette le, az elhangzottakról jegyzőkönyv készült, amelyet átadott a tervezőnek, hogy az észrevételeket építse be a terv második változatába.
2. Terepbejárás (2013. december 6. Hosszúpályi, résztvevők száma: 4 fő): a falufórum után a terepbejárás következett, amely során személyesen meg lehetett tekinteni a terv által és a fórum során felvetett konfliktusforrásokat. A terepbejárást a KJTT természetvédelmi óra vezette, a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület az elhangzottakról jegyzőkönyvet készített, amelyet átadott a tervezőnek, hogy az észrevételeket építse be a terv második változatába.
3. Az érintettek lehetőséget kaptak a terv írásban történő véleményezésére is (ezzel a lehetőséggel az önkormányzat élt). Az észrevételeket megkapta a tervező, hogy építse be a terv második változatába.

4. Az egyeztetés folyamán a véleményezhető terv dokumentáció megtekinthető volt a projekt honlapján, amely elérhető a <http://natura2000.nimfea.hu/20012.htm> hivatkozáson. Ugyanitt véleményezési lehetőség is volt, a beérkezett észrevételeket megkapta a tervező, hogy építse be a terv második változatába.

A fenntartási terv elfogadását követően javasolt kommunikációs intézkedések:

1. A fenntartási terv elérhetőségének biztosítása a nagyközönség számára.
2. Hasznos lenne további tájékoztató táblák kihelyezése a site különböző pontjain, amelyből a gazdálkodók és a területen megfordulók megismerhetik a kjKTT kijelölésének céljait, a fontosabb jelölőfajokat és élőhelyeket, valamint a kötelező előírásokat és támogatási lehetőségeket.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

1. a Sándorosi-tavak Natura 2000 területtel érintett település (Hosszúpályi) képviselői,
2. jelentősebb helyi gazdálkodók,
3. a kjKTT területén működő vadásztársaság (Hosszúpályi Liget Vadásztársaság) képviselői,
4. falugazdászok,
5. társadalmi szervezetek (Nagy-Széksós Rakottyás esetében nem volt ilyen érintett),
6. Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság,
7. Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség,
8. Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság,
9. Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A kezelő és hatósági szervezetek és magánszemélyek közül nem jelent meg mindenki az egyeztető fórumon, vagy nem nyilvánított véleményt. Viszont az alábbi táblázatban összegyűjtött, beérkezett vélemények a terv végső változatába beépítésre kerültek.

Kommunikációs címzett	Alkalmazott eszköz	Visszajelzett-e?	Hogyan?	Beépült-e a tervbe?	Hogyan?
Esztár település képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	telefon	-	-
Helyi gazdálkodók	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	nem	-	-	-
Vadásztársaság (Hosszúpályi Liget Vadásztársaság)	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	telefon	-	-
Falugazdász	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	telefon	-	-
Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	személyes	-	-
Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	telefon	-	-

Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	nem	-	-	-
Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság	önkormányzati kifüggesztés, honlap megjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen	fórumon és terepbejáráson megjelentek (jegyzőkönyv)	igen	kezelési javaslat